

ISSN 2415-7929
DOI: 10.31891/2415-7929

Науковий журнал

**Актуальні проблеми
філології та
перекладознавства**

2022, № 24

Scientific journal

**Current issues of
linguistics and
translation studies**

2022, Issue 24

Хмельницький 2022

Науковий журнал
Актуальні проблеми філології та перекладознавства

Затверджено як фахове видання категорії «Б»
(наказ МОН №1188 від 24.09.2020)

Засновано в березні 2011 р.

Виходить 4 рази на рік

Хмельницький, 2022, № 24

Засновник і видавець: Хмельницький національний університет

Наукова бібліотека України ім. В. І. Вернадського <http://nbuv.gov.ua/j-tit/apftp>

Журнал включено до наукометричних баз:

Google Scholar <https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=UE4UR2oAAAAJ>

CrossRef <http://doi.org/10.31891/2415-7929>

Головний редактор Царалунга Інна Богданівна, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української філології Хмельницького національного університету

Заступник головного редактора. Голова редакційної колегії Бойко Юлія Петрівна, доктор філологічних наук, доцент, завідувач кафедри германської філології та перекладознавства Хмельницького національного університету

Відповідальний секретар Купчишина Юлія Анатоліївна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри германської філології та перекладознавства Хмельницького національного університету

Ч л е н и р е д а к ц і й н о ї к о л е г і ї

Базилевич Марина – PhD (м. Декор, штат Айова, США), Беднарова-Гібова Клаудія – PhD (м. Пряшів, Словаччина), Бойко Ю. П. – д-р філол. н., Гавриш М. М. – канд. філол. н., Гнатюк М. І. – д-р філол. н., Давидюк Ю. Б. – канд. філол. н., Ємець О. В. – канд. філол. н., Єсипенко Н. Г. – д-р. філол. н., Козловський В. В. – д-р. філол. н., Колгасва І. М. – д-р. філол. н., Коломієць Л. В. – д-р. філол. н., Купчинська З. О. – д-р. філол. н., Кшановська-Ключевська Ельжбета – PhD (м. Краків, Польща), Марчук Л. М. – д-р. філол. н., Ніконова В. Г. – д-р. філол. н., Олійник Л. В. – канд. філол. н., Панасенко Наталія – д-р. філол. н. (м. Трнава, Словаччина), Папушина В. А. – д-р.пед. н., Приймак І. В. – канд. філол. н., Славова Л. Л. – д-р. філол. н., Станіславова Л. Л. – канд. філол. н., Тимошенко Т. М. – канд. філол. н., Торчинська Н. М. – канд. філол. н., Торчинський М. М. – д-р філол. н., Холод Уляна – PhD (м. Оломоуц, Чеська Республіка), Царалунга І. Б. – д-р філол. н., Шуляк С. А. – д-р філол. н., Янчишин А. М. – канд. філол. н., Ющишина О. М. – канд. філол. н..

Технічний редактор Кравчик Ю. В. – канд. екон. н.

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Хмельницького національного університету, протокол № 18 від 30.06.2022

Адреса редакції: Україна, 29016, м. Хмельницький, вул. Інститутська, 11, Хмельницький національний університет
редакція журналу “Актуальні проблеми філології та перекладознавства”
☎ +38 (0382) 67-51-08
e-mail: khnu.apfp@gmail.com
web: <http://apfp.khnu.km.ua/>
http://lib.khnu.km.ua/visnyk_apfp.htm

Зареєстровано Міністерством юстиції України.
Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ № 24779-14719ПР від 06 квітня 2021 року (перереєстрація)

© Хмельницький національний університет, 2022
© Редакція журналу “Актуальні проблеми філології та перекладознавства”, 2022

ЗМІСТ

ВУСНОК А., БОДНАР О. TRANSLATORS' ACTIVITY AND THEIR PROFESSIONAL COMPETENCY	5
БИЧОК А., БОДНАР О. ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕРЕКЛАДАЧІВ І ЇХНЯ ФАХОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ	
ДМИТРОШКІН Д. ТЕЛЕСКОПІЗМИ ІЗ КОРЕЛЯТАМИ ВЛАСНИХ НАЗВ НА ВИРАЖЕННЯ ОЗНАКИ В СУЧАСНОМУ АМЕРИКАНСЬКОМУ СПОРТИВНОМУ МЕДІАДИСКУРСІ	10
DMYTROSHKIN D. BLENDED WORDS WITH PROPER-NAME COMPONENTS TO EXPRESS QUALITY IN PRESENT-DAY AMERICAN SPORTS DISCOURSE	
КРИЧКІВСЬКА О., АНІКІНА І., БІЛОГОРКА Л. МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ СЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ	14
KRYCHKIVSKA O., ANIKINA I., BILOHOROKA L. METHODS OF TEACHING SLAVIC LANGUAGES AND FEATURES OF THEIR TRANSLATION	
ПРОКІНА І., КУПЧИШИНА Ю. ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ ТА СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З ГЕНДЕРНИМ КОМПОНЕНТОМ (НА МАТЕРІАЛІ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ СЛОВНИКІВ)	18
PROKINA I., KUPCHYSHYNA Yu. VERBALIZATION OF GENDER STEREOTYPES AND SEMANTIC PECULARITIES OF ENGLISH PHRASEOLOGIES WITH GENDER COMPONENT	
РЕДЧИЦЬ Т., БАГАЧ І., ПОЛІЩУК Н. СПОСОБИ ПЕРЕДАЧІ СИНТАКСИЧНИХ КОНСТРУКЦІЙ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ (НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОМОВНОГО НОВИННОГО ДИСКУРСУ)	22
REDCHYTS T., BAHACH I., POLISHCHUK N. METHODS OF TRANSFERRING SYNTACTIC CONSTRUCTIONS IN THE UKRAINIAN LANGUAGE (BASED ON THE MATERIAL OF THE GERMAN NEWS DISCOURSE)	
СЕРГЄЄВА О., СЕРГЄЄВ Є. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ВИКЛАДАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН ПРИ ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ПЕРЕКЛАДАЧІВ	27
SERHIEIEVA O., SERHIEIEV YE. BASIC PRINCIPLES OF TEACHING PROFESSIONAL DISCIPLINES DURING PROFESSIONAL TRAINING OF INTERPRETERS AND TRANSLATORS	
SKOWYRA W., SIERKOWA U. АСПЕКТ DOLORYSTYCZNY W NAUCZANIU JANA PAWŁA II	32
СКОВИРА В., СЕРКОВА Я. ДОЛОРІСТИЧНИЙ АСПЕКТ У ВЧАННІ ІОАННА ПАВЛА ІІ	
СТАНІСЛАВОВА Л., ТЕРЕЩЕНКО Л. ГРАМАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У ПЕРЕКЛАДІ ФЕНТЕЗІ А. САПКОВСЬКОГО ЯК ВИЯВ СИСТЕМНО ЗУМОВЛЕНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	36
STANISLAVOVA L., TERESHCHENKO L. GRAMMATICAL TRANSFORMATIONS IN THE TRANSLATION OF A. SAPKOVSKY'S FANTASY AS THE MANIFESTATION OF SYSTEMATICALLY CONDITIONED TRANSFORMATIONS	
СТЕПАНЕНКО О., ЗАЄЦЬ В., СТЕПЧУК Ю. СУЧАСНИЙ МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ	45
STEPANENKO O., ZAIETS V., STEPCHUK Y. MODERN YOUTH SLANG OF UKRAINIAN YOUTH	
ФЕДОРОВА О., СЕВЕРІНА Т., ЗАКРЕНИЦЬКА Л. ДИЗАЙН КАБІНЕТУ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ АВТОНОМІЇ	50
FEDOROVA O., ZAKRENYTSKA L., SEVERINA T. FOREIGN LANGUAGE CLASSROOM DESIGN AS A FACTOR OF LANGUAGE LEARNER AUTONOMY DEVELOPMENT	

ЦАРАЛУНГА І. ІСТОРИЧНИЙ СЛОВНИК У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ..... 55 TSARALUNHA I. HISTORICAL DICTIONARY IN SHAPING THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF THE FUTURE LECTURER OF THE UKRAINIAN LANGUAGE	
ЩЕРБАНСЬКА М., КУПЧИШИНА Ю. КОГНІТИВНА МЕТАФОРИЗАЦІЯ КОНЦЕПТІВ «ЖИТТЯ» ТА «СМЕРТЬ» В АНГЛОМОВНІЙ ПОЕЗІЇ ХІХ - ХХ СТ. .... 59 SHCHERBANSKA M., KURCHYSHYNA YU. COGNITIVE METAPHORIZATION OF THE CONCEPTS OF LIFE AND DEATH IN ENGLISH POETRY OF THE XIX - XX CENTURIES	
ЯНКОВЕЦЬ О., ІСАЄВА І. ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ПЕРСУАЗИВНОСТІ В ПРОМОВІ БОРИСА ДЖОНСОНА, ПРИСВЯЧЕНІЙ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ВІЙНІ ..... 63 YANKOVETS O., ISAIEVA I. LEXICAL AND STYLISTIC MEANS OF PERSUASIVENESS IN BORYS JOHNSON'S SPEECH ON THE RUSSIAN AND UKRAINIAN WAR	
ЯРУЧИК В., ЯРУЧИК О., СУР'ЯК М. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ ..... 68 IARUCHUK V., IARUCHUK O., SURIAK M. MODERN PROBLEMS OF PROFESSIONAL TRAINING OF PHILOLOGY STUDENTS	
КОВАЛЬЧУК Ю., БОНДАР Н., ТРОНЬ Т. ФУНКЦІОНУВАННЯ ДІЄСЛІВ МОВЛЕННЯ У СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ТА НІМЕЦЬКОМОВНОМУ МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ ..... 72 KOVALCHUK Y., BONDAR N., TRON T. FUNCTIONING OF SPEECH VERBS IN MODERN ENGLISH-LANGUAGE AND GERMAN-LANGUAGE MEDIA DISCOURSE	
РОЗГОН В. В. СКЛАДНІ ПРИКМЕТНИКИ ЯК ЗАСІБ СТВОРЕННЯ ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ П. ЗАГРЕБЕЛЬНОГО «РОКСОЛАНА») ..... 78 ROZGHON V. COMPOUND ADJECTIVES AS A MEANS OF CREATING AN ARTISTIC IMAGE (BASED ON THE MATERIAL OF P. ZAGREBELNY'S NOVEL "ROKSOLAN")	
ГОРЯЧОК І. В. ЖАНР ЕСЕ У ТВОРЧОСТІ ЄЖИ СТЕМПОВСЬКОГО ..... 84 HORUCHOK I. THE ESSAY GENRE IN THE CREATIVITY OF JERZY STEMPOWSKI	

<https://doi.org/10.31891/2415-7929-2022-24-16>

УДК 811

РОЗГОН В. В.

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

СКЛАДНІ ПРИКМЕТНИКИ ЯК ЗАСІБ СТВОРЕННЯ ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ П. ЗАГРЕБЕЛЬНОГО «РОКСОЛАНА»)

У статті схарактеризовано функційні властивості складних прикметників як засобу створення художнього образу. Встановлено широкі виражальні можливості різних структурно-семантичних типів складних прикметників у відтворенні найхарактерніших зовнішніх рис і внутрішніх ознак персонажів, створенні певного психологічного стану, породженні різних емоцій і почуттів. Визначено, що найчастіше автор використовує складні прикметники з кольоровою семантикою, а також композити, першим компонентом яких є основа благо-. З'ясовано структурно-семантичні особливості індивідуально-авторських новотворів, які письменник майстерно вводить у контекст, щоб презентувати читачеві оригінальні риси і харизматичний образ Роксолани, висловити суб'єктивне ставлення до головної героїні.

Ключові слова: складні прикметники, композитні прикметники, виражальні можливості складних прикметників, структурні компоненти композитних прикметників.

ROZGHON V.

Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

COMPOUND ADJECTIVES AS A MEANS OF CREATING AN ARTISTIC IMAGE (BASED ON THE MATERIAL OF P. ZAGREBELNY'S NOVEL "ROKSOLAN")

The article describes the functional properties of the adjective complex as a means of creating an artistic image. Broad expressive possibilities of various structural and semantic types of the adjective complex are established when reproducing the most characteristic external and internal features character traits, creation of a certain psychological state, generation of various emotions and feelings. It was determined that the author most often uses complex adjectives with color semantics, as well as composites, the first component of which is the basis of good. Structural semantic features of individually authored novelties, which the writer skilfully puts into the context in order to present to the reader the original features and charismatic image of Roksolana, to express a subjective attitude towards the main character.

Complex adjectives (composite adjectives) as analytical units of the modern Ukrainian language belong to the class of sign words and are characterized by a variety of structural-semantic types, an expressive stylistic feature, a wealth of semantics, emotionality and imagery, which contributes to their active use in any communicative situation. Composite adjectives are always used with nouns, narrowing down and concretizing the semantic features of a specific subject, highlighting features characteristic only to it.

Keywords: compound adjectives, compound adjectives, expressive possibilities of compound adjectives, structural components of compound

Постановка проблеми у загальному вигляді

та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Складні прикметники (композитні прикметники) як аналітичні одиниці сучасної української мови належать до класу ознакових слів і характеризуються різноманітністю структурно-семантичних типів, виразною стильовою ознакою, багатством семантики, емоційністю й образністю, що сприяє активному використанню їх за будь-якої комунікативної ситуації. Композитні прикметники завжди вживаються з іменниками, звужуючи та конкретизуючи семантичні особливості конкретного предмета, виділяючи характерні тільки йому ознаки.

Аналіз досліджень та публікацій

Функційна значущість композитних прикметників у сучасному художньому тексті вагома, оскільки вони формують різні тематичні і лексико-семантичні групи художніх означень, виявляють широкі можливості для різнобічної характеристики предметів, допомагають творенню цілісного образу. Як епітети (у широкому розумінні) прикметники вживають для вирізнення предмета думки, для називання ознаки – чи то постійної, узвичаєної, що часто повторюється і відома мовцям, чи то особливої, оригінальної, яку помітив тільки автор, яка пов'язана з конкретним текстом, з індивідуальним авторським стилем [9, с. 3]. Мова художнього твору конденсує елементи як загальноживаної мови, так й авторські новації, тому є важливим джерелом для дослідження.

Різні аспекти складних прикметників у сучасній лінгвоукраїністиці досліджували М. Білоус (предметом уваги стали складні прикметники на позначення смакових якостей предмета), Н. Клименко (схарактеризувала особливості кількісно-оцінних складних прикметників в сучасній українській мові), Р. Коца (здійснила структурно-семантичний аналіз складних прикметників з першою основою *благо-* та другим іменним компонентом), Є. Новікова (описала складносуфіксальні інноваційні прикметники без інтерфікса), О. Рудь (з'ясувала структурно-семантичні моделі складних прикметників на матеріалі української поезії XX століття) та ін.

Аналізуючи мовний портрет Яра Славутича, Н. Сологуб зауважувала про те, що природа складного слова зумовлює конденсацію семантики компонентів тієї синтаксичної номінативної одиниці, яка послужила словотвірною базою для творення складного слова [11, с. 72]. Є. Новікова наголошує на тому, що складні прикметники покликані на основі структурної цілісності передати одним словом складну ознаку, властивість, що дасть змогу точніше описати об'єкти і явища дійсності [5, с. 128].

Увага до складних прикметників у сучасній лінгвістиці не послаблюється, оскільки їхній потенціал ще повною мірою не вивчено, а для сучасних художніх образів письменники добирають нові художні означення, найчастіше індивідуально-авторські, що сприяє збагаченню загальномовного словника й розширенню виражальних засобів української мови.

Формування цілей статті

Мета цієї розвідки зумовлена потребою глибше вивчити функційні властивості складних прикметників сучасної української мови, як оцінних лінгвальних засобів творення художнього образу, відтворення зовнішніх рис, внутрішніх властивостей і якостей.

Виклад основного матеріалу

Роман П. Павла Загребельного «Роксолана» є важливим культурно-історичним доробком, у якому автор із великою майстерністю і неприхованою симпатією відтворив триумфальний шлях дивовижної українки. Крім того, цей твір є невичерпним джерелом живописної української мови, що слугує важливим механізмом творення багатогранного образу і потребує нового прочитання, а також глибшого аналізу мовних одиниць, зокрема складних прикметників, оскільки саме вони акумулюють не тільки різні компоненти, а й різноманітні семантичні відтінки.

У тексті досліджуваного твору автор активно використовує композитні прикметники для характеристики історичних постатей, відтворення їхніх зовнішніх та внутрішніх ознак, вікових і розумових особливостей, різних предметів і явищ природи тощо. Особливо широко П. Загребельний реалізував виражальні можливості складних прикметників із кольоровою семантикою, що дозволило посилити сприйняття зображуваного і втілити художній задум.

Створюючи яскравий харизматичний образ Роксолани (Хуррем), автор ретельно добирає складні прикметники не тільки для детальної портретної характеристики, відтворення її індивідуальних рис, характерних ознак, стосунків тощо, а й створення певного психологічного стану, породження різних емоцій і почуттів.

Особливою зовнішньою ознакою героїні, якою вона виділялася з-поміж інших жінок, був колір її волосся. Для відтворення цієї прикметної ознаки письменник вводить у контекст різні структурно-семантичні типи композитних прикметників, що мають індивідуальне змістове наповнення. Найчастіше автор послуговується складними прикметниками, утвореними від підрядних словосполучень, першим компонентом яких є відносно-якісний прикметник із колірною ознакою (*золот-о*), а другим іменник (*волосся, коса*). Наприклад: *Дівча золотоволосе кинулося до облявків, до правого та лівого* (Роксолана, с. 9); *Вийшов з кйошка, з'явився перед очі одалісок, узяв у кизляр-аги прозору хустину, і повторилося те, що було повесні, – хустина лягла на худеньке плече золотокосої Хуррем ...* (Роксолана, с. 126); *Тому нарешити задав про свою золотоволосу рабину і звелів старшому євнухові привести її вночі до ложниці* (Роксолана, с. 44); *Султан поблажливо погладив її золотисте волосся* (Роксолана, с. 420); *Уже не була маленьким золотоволосим дівчиськом з полохливим тілом і зіщуленою, мов маленьке пташеня, душею* (Роксолана, с. 319) та ін.

Композитні прикметники із компонентами кольорової семантики актуалізують забарвлення волосся, посилюючи його сприйняття, підкреслюючи індивідуальність та оригінальність забарвлення, наприклад :

Мала вона в собі щось вабливе – чи то в неземному сяєві золото-червоних кіс, чи то в зграбному, змістому тілі, коли той дикий татарський вершник навіть уночі, лиш при маревному світлі пожежі, полонився нею аж так, що виокремив її з-поміж усіх інших бранок і до самої Кафи віз як найкоштовніший скарб (Роксолана, с. 37); *Інші об'їдалися, спали, думали про коштовності, про одяг і прикраси, мерції ханалися за кожен новий спосіб зробити ще принадливішим своє тіло, а ця, з майже хлоп'ячим тілом, з диким духом степів у своєму химерно-золотому волоссі, обала лише про свій розум, розбудовувала його, як міст, по якому можна перейти найширшу ріку, як мечеть, де можна мовити найсокровенніші слова, як небесне склепіння, під яким голос розлунюється аж до слуху самого аллаха* (Роксолана, с. 137) та ін. Крім того, складний прикметник *химерно-золотий* вербалізує не тільки незвичайне кольорове забарвлення волосся, яке викликає подив, а й посилює індивідуальну особливість образу та сприйняття його читачем. Помітним є те, що письменник вивіщує свою героїню над іншими, акцентує увагу не тільки на зовнішності, а й прагне розкрити її внутрішній світ.

Важливою зовнішньою ознакою головної героїні є і її шкіра, кольорова ознака якої органічно доповнює незвичайність образу Роксолани. Композитний прикметник із прислівниковим компонентом *сліпучо-* (похідний від прикметника СЛПУЧИЙ, а, е. 1. Який сліпить очі (про сонце, світло, блиск і т. ін.). // Надзвичайно яскравий. 2. перен. Чудовий, прекрасний; який справляє велике враження (про зовнішність, красу) (СУМ, IX, с. 364)) підкреслює яскравість і вражаючу її білизну: *Настася успадувала від батька*

вогнисте волосся, а від матері – **сліпучо-білу** шкіру, ніжну й шовковисту не тільки на дотик, а й на самий вигляд (Роксолана, с. 31).

Подекуди автор використовує низку складних прикметників для підсилення й увиразнення характерних зовнішніх ознак героїні, що ніби постають в уяві і непокоять Сулеймана: *Постився і молився, молився і постився, прагнув почути голос аллаха, а чув голос зеленоокої, золотоволосої, світлотілої, яснотілої, її голос!* (Роксолана, с. 186).

Очевидним є те, що Хуррем вирізнялася помітними індивідуальними рисами, оскільки П. Загребельний вдається до особливих прийомів і використовує різні структурно-семантичні типи композитних прикметників, акцентуючи на цих властивостях. Наприклад: *В корані написано: «Так! І сопрягли ми їх з чорноокими, великоокими». Не була ні чорноокою, ні великоокою. Італійський художник Фіренцуола випишував ідеал жіночої вроди: «Волосся лагідно-золоте з бронзовим відтінком, густе й довге. Чоло має бути удвічі ширше за висоту. Шкіра сліпучо-ясна, але не мертвої білості ...»* (Роксолана, с. 236).

Для відтворення кольорової ознаки різних частин тіла людей, які оточували Хуррем, часто автор добирає складні прикметники із компонентом *темно-*, що є для них характерним кольоровим відтінком. У такий спосіб автор підкреслює інакшість головної героїні. Наприклад: *Він живе не для себе, а для темнолицього можновладця* (Роксолана, с. 52); *Темнолиця*, вусата стара наповнена була такою безліччю історій, що їх стачило б на тисячі таких жадібних умів, як у молодій бранки з України, і з тих історій з особливою силою запам'яталася (Роксолана, с. 115); – *Цього я не пам'ятаю, – уперто повторила темногуба жінка, не даючи Ібрагіму наблизитися до неї у своїй щирості ні на п'ядь* (Роксолана, с. 175); Тільки мала нянька й *темношкіра* службачка Нур (Роксолана, с. 285); За тронем – серед семи султанських тілохранителів – великий драгоман імперії Юнус-бег, лівобіч і правобіч під аркадами – *темнолиці* яничари, а ближче до султанського килима – ряди дільсізів у золотих латах і золотих високих шапках (Роксолана, с. 560) та ін.

Найхарактерніші ознаки зовнішності своєї матері успадковує син, і, щоб підкреслити цю особливість, письменник використовує ті самі складні прикметники, якими характеризував Хуррем: Коли викричав їй це в обличчя Селім, *червоноволосий і зеленоокий*, як вона сама, Роксолана нічим не видала себе, тільки знерухоміло її обличчя і зблідли уста (Роксолана, с. 394).

Композитні прикметники є важливим засобом відтворення детальної кольорової ознаки елементів архітектури (*Два ряди вікон, галереї з різьбленими решітками, жовтогарячі фаянси в квітах і травах, мереживо різьбленого каменю й дерева, килими, столик з ласоцями...* (Роксолана, с. 77); *Стіни його оздоблені були жовто-золотими фаянсами з зображенням квітучих дерев...* (Роксолана, с. 393); *Жовтогаряча брила собору могутньо здіймалася до самого неба, заповнювала весь простір* (Роксолана, с. 500) та ін.), державних символів (*Яничарський жовто-червоний прапор піднято над городом* (Роксолана, с. 96), природних явищ (*Але поряд з ним і далі жили боги християнські, і, коли пильно вдивитися в глибоку півсферу абсиди, видно ніби крізь жовтогарячий туман постать з розпростертими руками, постать Оранти, Панагії, покровительки Царгорода...*(Роксолана, с. 502)).

Негативні емоції і тривогу спричиняють у читача складні прикметники, що докладно передають параметричні ознаки зовнішності (*широкопузий, широкоморде, женоподібний*) або ж особливі зовнішні риси (*гріховно-привабливий*) чи внутрішні особливості (*любострасний*). У цьому контексті прослідковуємо і виразні емоції автора, які він передає за допомогою складних прикметників: *Коли на дивані широкопузий Ахмед-паиша, який, потоптуючи всіх, рвався до звання великого візира...* (Роксолана, с. 173); *Там сухий костистий чорт з жорстоким поглядом, з бровами, мов ламані блискавиці, там геть звіряча голова: щось булькاته, широкоморде, волохате таке, що ледь стирчать з заросту коротенькі різьки сатанинські* (Роксолана, с. 527); *Гамуючи стогін, який рвався їй з грудей, Роксолана відхитнулася в сутінки бічних нав, пішла до другого стовпа, але назустріч їй з древнього мармуру вже виступав новий передвісник пекла – женоподібний, любострасний, чарівливий у своїй підступності, гріховно-привабливий* (Роксолана, с. 527) та ін.

Для вікової характеристики автор використовує загальноновживані у сучасній українській мові складні прикметники, першим компонентом якого є кількісний числівник: *Двадцятилітньою мала вже троє дітей! Її діти – султанські діти!* (Роксолана, с. 217); *І коли, двадцятилітньою, народила Сулей-манові трьох синів і доньку, коли перемогла всіх суперниць і піднялася над гаремом, коли здолала перепони, зворожу силу і навіть саму себе, – тоді з'явилася у Роксолани думка про велич* (Роксолана, с. 232); *Двадцятип'ятилітня розквітла жінка (хоч тіло в неї лишалось так само похливе), султаниша, якій він дав славу й могуття, мати його дітей, мудра, досвідчена, тверда, коли треба, і ласкава, як сонячний усміх* (Роксолана, с. 319); *Ще не захололо тіло князя Лазаря, а вже приведено до Баязида його п'ятнадцятилітню доньку Оліверу, і коли двадцятивосьмилітній Баязид побачив її красу, то спалахнула в ньому така жага, що звелів ставити дівчину у джамії ...* (Роксолана, с. 118); Он бірінде майюзюне бакилир – *одинадцятилітньою* вже задивляються на її місяцеликість; он алтисинда петек бал олур – у *шістнадцятилітньої* нулик наповнюється медом... (Роксолана, с. 128) та ін. Подекуди складний прикметник є засобом передачі тривалого часу: *Може, тому, що для цього не треба ніякого вміння, а багатолітнє прислужництво й запобігання перед Сулейманом розвинули в ньому тільки низькі якості душі...* (Роксолана, с. 338).

Вербалізатором розумових здібностей головної героїні є композитний прикметник *глибокомудра*: *Гульфем прийшла до покою Хуррем, коли та вела з двома вченими євнухами якусь глибокомудру суперечку* (Роксолана, с. 160).

З урахуванням подробиць П. Загребельний окреслює композитним прикметником спосіб, за якого Роксолана постанала перед повелителем світу. Неспороможність пояснити феномен цієї жінки, зрозуміти її внутрішній світ, визнати її особливість, названо *таємничо-чаклунським* способом: *Забгато було тих двох султанських хустин, які русинка в спосіб таємничо-чаклунський одержала з рук падишаха, тільки двічі з'явившись перед всевітлі очі повелителя усіх суходолів і вод (бо небеса належать аллахові всемогутньому, хай царює вічно й щасливо!)* (Роксолана, с. 130).

Використовуючи протиставні за значенням і різні за структурою складні прикметники, автор характеризує Сулеймана, підкреслюючи індивідуальні риси султана устами головної героїні: *На ранок стане він для всіх знов султаном, жорстокосердним повелителем без милості й жалю, і тільки їй дано бачити його іншим, тільки вона змінила його бодай на одну ніч, стала могутнішою за владу й за всю імперію* (Роксолана, с. 129); *Тієї ночі султан хотів бути особливо великодушним* (Роксолана, с. 143) та ін.

Складний прикметник *високославний* є засобом передачі загального визнання і широкої слави майбутнього султана: *Мудрий Пірі Мехмед прислав Сулейманові шовковий згорток: «До мого високославного повелителя. Дня двадцять сьомого рамадана почив у аллаху всевітлий султан Селім. Смерть його прихована від війська. Залишаюся для повелінь мого високославного володаря»* (Роксолана, с. 13).

Із характерною для них семантикою складні прикметники слугують засобом передачі темпоральної характеристики предмета: *Мудра уста-хатун, стара туркеня, приставлена для навчання султанських дочок і молоденьких одалісок гарему, розповідала Хуррем про османських султанів і про їхніх предків-сельджуків (кого вбили, кого задушили тятивою лука, кого отруїли, хто вмер смертю таємничою і страшною), знання переплелося в ній з її довгим-предовгим життям, власне, ціле її життя стадо тепер суцільним знанням* (Роксолана, с. 115).

Часто П. Загребельний використовує складні прикметники, першим компонентом яких є основа *благо-*. Про особливість такої структурно-семантичної групи ад'єктивних композитів зазначала Р. Коца. Дослідниця з'ясувала, що композити з першою основою *благо-* утворені складносуфіксальним способом на основі прикметниково-іменникових сполучень, дуже широко представлені в релігійно-церковних текстах XI – XIII ст. [6, с. 56]. На її думку, функціонування складних прикметників із першою основою *благо-* та другим іменним компонентом у сучасній українській літературній мові характеризується низкою ознак, зокрема: збереження невеликої кількості таких композитів-прикметників, семантичні зміни в аналізованих похідних, стилістична маркованість та ін. [6, с. 62].

Закономірно, що складні прикметники з основою *благо-* автор найчастіше використовує для характеристики султана, підкреслюючи його величність, походження, а також його родини та всього, що прямо чи опосередковано стосується його.

Характеристику жінки, яка має бути поруч із султаном, П. Загребельний передає формою вищого ступеня порівняння багатозначного складного прикметника *благороднішими* (БЛАГОРОДНИЙ, а, е. 1. Який відзначається високими моральними якостями; чесний, порядний. 2. Породжений високою метою, пройнятий високим поривом, ідеєю і т. ін. 3. Який відзначається дуже гарними рисами, якостями (СУМ, I, с.193 – 194)) На нашу думку, у цій формі прикметника автор концентрує різні семантичні відтінки, що засвідчує контекст: *Нуртували в ньому марення й туга за переживаннями чистими, вишуканішими і благороднішими, набридливих тупих жінок-дівчаток, розкішних дурних одалісок мав задосить, хотів тепер мати коло себе жінку гарну й горду, повабну й мудру не самим тілом, а й серцем, жінку, що могла б зрозуміти його і дорівнятися йому всюди і всюди зробити щасливим: за учтою і в бесіді, у постелі й у державних справах, які судилися йому в майбутті неминуче* (Роксолана, с. 66).

Характеризуючи походження доньки Хуррем і Сулеймана (*високородна принцеса, благородна султанська плоть*), автор вдається до контрасту: Ну, скажімо, це вже не рабиня, як то було колись з її матір'ю, а *високородна* принцеса, і підсаджуватиме він у сідло вже не рабське м'ясо, а *благородну* султанську плоть, але що ж змінилося для нього? (Роксолана, с. 408) та ін.

Іноді автор використовує композитний прикметник *благородний* і для характеристики інших осіб, а також тварин: – *Тебе вхопили татари, вони благородні* (Роксолана, с. 105); – *Благородні?* – *Хуррем засміялася гірко і болісно* (Роксолана, с. 105); – *Султан наш зветься повелителем татар благородних. Хіба не чула?* (Роксолана, с. 105); *Це благородний король, він мудро править державою, відзначається великою віротерпимістю, покровительствує мистецтвам і наукам, але він страшенно нерішучий і боязкий, ваша величність* (Роксолана, с. 395); *Він глав і гнав коня, ... кепкував з тих, хто ласим оком позирав на притулки для подорожніх: «Понатикано тут цих караван-сараїв, мов гріхів людських. Але то все для верблюдів, а не для благородних коней!»* (Роксолана, с. 407); *Згадував, як у корані сказано про коней: завжди тільки благородні* (Роксолана, с. 408); *Коли милувався кіньми на змаганнях, згадував слова: «Ось представлені йому були увечері легко стоячі, благородні»* (Роксолана, с. 102) та ін.

Роксолана адресувала султанові емоційні рядки, сповнені почуття і смутку, у контекст яких автор вводить композитний прикметник *благодатний* – *«який дає щастя, добро, радість, достаток»* (СУМ, I,

с.192): «...Щодня птиця Рух літала на небесному просторі бажання, сподіваючись, що якийсь голуб принесе від вас вість або ж хмарка пролле **благодатну** краплину на долину спрагlostі» (Роксолана, с. 235).

У контексті досліджуваного твору багатозначний композитивний прикметник *благодословенний* є засобом відтворення однієї із характерних ознак султана – «гідний слави, прославлений» (СУМ, I, с. 194): *Голова увінчана короною, а **благодословенні** стопи – бісерними коштовностями й рубіновими барвами* (Роксолана, с. 278); *...хай бог боронить Вас від щонайменших нещаст і помилок, нехай допоможе здійснитися усім надіям, які зродяться у Вашім **благодословеннім** серці, хай будете мені Хизиром, хай бережуть Вас усі пророки й святителі...* (Роксолана, с. 349); *І коли Всевишній дозволить, о володарю світів! – знову благаю його, щоб дав можливість і долю для Вашого щасливого повернення, щоб знов побачила Ваше **благодословенне** лице і занурилася своїм обличчям у порох біля Ваших ніг!* (Роксолана, с. 349); *Мої сини не ждуть смерті великого султана, вони насолоджуються життям під його **благодословенною тінню**...* (Роксолана, с. 447); *Стамбул хоче показати своєму великому султанові все, що він робить, чим живе під вашою **благодословенною владою*** (Роксолана, с. 532) та ін.

За допомогою композитивних прикметників письменник посилює глибокі почуття і повагу Хуррем до султана: *Моє щастя, мій повелителю, як Ваше **благочестиве** і **благодословенне** самопочуття, як Ваша **добррозичлива** глава і як Ваші **благодословенні** ноги? ...» (Роксолана, с. 464); *«Серце моє, я люблю вас! Страждання, яких я зазнаю від своєї любові, мало не зводять мене з розуму. Душа моя лине до вас з усією силою пристрасті. Пролійте **благодотворний** бальзам на мої рани!»* (Роксолана, с. 15).*

Складний прикметник *благодословенний* є засобом передачі і таких ознак, як: «багатий, щедрий, життєдайний» (СУМ, I, с. 194): *– Я знаю, що його величність султан доручив вам укласти тезкіре славетних османських поетів «Мешахір-уш шуара», – сказала вона, – і мене теж цікавить ваша **благодословенна** робота* (Роксолана, с. 503); *А може, прийшов, щоб подивитися на цю дивну жінку, на цю незбагненну істоту, почути її глибокий голос, вдихнути пахощі її тіла, відчувти її ласкаве тепло, яке вона випромінювала невпинно, мов маленьке сонце, що закотилося з неба на цю **благодословенну** землю?* (Роксолана, с. 193); *Кадрига скрадається понад берегами, береться далі й далі на південь – до **благодословенних** земель Анатолії, до Богазічі-Босфору, до священного Стамбула, де цих молодих чужинек уже ждуть у солодких гаремах* (Роксолана, с. 6); *Пишався донькою, мріяв навчити її найвищих наук, хоч сам ледве вмів напам'ять прочитати дві молитви і не вмів відрізнити псалтиря від требника; і ладен був навіть відмовитися від батьківства на користь чи не самого короля польського – аби знали, хто виростає у домі панотця Лісовського і в цьому **благодословенному** й проклятому Рогатині!* (Роксолана, с. 30) та ін.; «щасливий, радісний» (СУМ, I, с. 194): *Приходила до неї стурбована валіде, підібгавши чорні губи, сідала навпроти, брала за руку (яка честь!), мовила поважно: «Аллах, поряд з яким на нижчому троні сидить пророк, бачить тебе, цікавиться тобою, стежить за кожним учинком і думкою, бо ж він визначив тобі таку особливу, **благодословенну** участь – жити з султаном, дати світові султана нового»* (Роксолана, с. 159); *У час розпачу, небезпеки, випробувань вона думає про дітей Діти спали, нічого не чули, нічого не знали. **Благодословенне** незнання!* (Роксолана, с. 239); *– Я ж кажу вам: тоді валіде буде милостивіша до мене. Кутлу любарек олсун – хай буде весілля щасливе й **благодословенне*** (Роксолана, с. 195) та ін.

Автор послуговується і короткою формою складного прикметника, характеризуючи вищі сили: «...**Благодословен** той, який сотворив смерть і життя, щоб випробувати вас, хто з вас ліпший по діяннях, який створив сім небес рядами...» (Роксолана, с. 187). Іноді цей прикметник функціонує у стійкому сполученні слів *благодословенна воля аллаха*: *Все інше – у **благодословенній** волі аллаха і в руках його величності султана* (Роксолана, с. 279) та ін.

Лексему *благочестивий* письменник вводить у контекст для вираження схвалення і значимості вчинку (Хуррем дає на *благочестиве* діло... (Роксолана, с.); *Я, в тяжкій недузї своїй, уже й не сподіваючись на одужання, теж дала свій внесок на це **благочестиве** діло, може, бог і поміг мені скинути недугу, а Гульфем... Гульфем... (Роксолана, с. 293)), хоч у Словнику української мови зафіксовано такі семантичної особливості цього прикметника: **БЛАГОЧЕСТИВИЙ**, *а, е, книжн., заст.* 1. Який додержується приписів релігії; побожний, набожний. 2. Належний до православної віри (СУМ, I, с. 195).*

Крім атрибутивної семантики, у досліджуваному творі складні прикметники набувають значення предметності. Наприклад: *Можже, тому, що для цього не треба ніякого вміння, а багатолітне прислужництво й запобігання перед Сулейманом розвинули в ньому тільки низькі якості душі, не даючи змоги зосередитися на вищому і **благороднішому*** (Роксолана, с. 338); *Повсюди точиться запекла, смертельна боротьба: між богом і дияволом, між чоловіком і жінкою, між володарями і підлеглими, між **благородним** і підлим* (Роксолана, с. 542); *Кішки, вигинаючи спину, терлися об ноги купців, муркотіли й благоденствували, не відаючи, що ці люди продавали й купували людей, мов тварин безсловесних, щоразу посилаючись на аллаха і його пророка, який звелів усім **правовірним**...* (Роксолана, с. 20) та ін.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Отже, у романі «Роксолана» П. Загребельний майстерно використав велику кількість складних прикметників, різних за структурою і семантикою, як зафіксованих у лексикографічних працях, так і авторських новотворів, що дозволило йому дати вичерпну характеристику різним образам, всебічно

охарактеризувати їх, відтворити індивідуальні риси, характерні ознаки, властивості, вчинки. Урізноманітнення композитних прикметників свідчить про прагнення письменника оновити як форму, так і зміст мовних засобів, посилити емоційне сприймання зображуваного, а також передати суб'єктивну оцінку автора.

Перспективи дослідження вбачаємо у подальшому системному вивченні функціонально-семантичних властивостей складних прикметників як художніх означень, систематизації та лексикографічному упорядкуванню їх.

Література

1. Білоус М. П. Складні прикметники на позначення смакових якостей // Мовознавство. 1980. № 5. С. 78-79.
2. Горницька-Пархонюк Л. Авторські епітети збірки «Сонячні кларнети» П. Тичини в світлі естетичної концепції І. Франка // Дивослово. 1997. № 2. С. 26-28.
3. Єрмоленко С.Я. Нариси з української словесності (Стилістика та культура мови). К. : Довіра, 1999. 431 с.
4. Клименко Н. Ф. Кількісно-оцінні складні прикметники в сучасній українській мові // Українська мова і література в школі. 1983. № 3. С. 38-42.
5. Новікова Є. Б. Складні слова як особливе явище словотвірної системи сучасної української мови (на матеріалі складносufіксальних ад'єктивів без інтерфікса) // Актуальні проблеми філології та перекладознавства : зб. наук. праць. Вип 9. Хмельницький : ФОП Бідюк Є. І., 2015. С. 125-130.
6. Руслана Коца складні прикметники з першою основою *благо-* в історії української мови // Українська мова. 2017. С. 51-66.
7. Рудь О.М. Поетичне слововживання складних прикметників та дієприкметників: Словник. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2001. 270 с.
8. Рудь О. М. Структурно-семантичні моделі складних прикметників з першим компонентом на позначення кількості (на матеріалі української поезії ХХ століття) // Вісник Сумського державного університету: Зб. наук. праць. Серія: Філологічні науки. Суми : Вид-во СумДУ, 2000. С. 82-94.
9. Словник епітетів української мови / С. П. Бирик, С. Я. Єрмоленко, Л. О. Пустовіт / за ред. Л. О. Пустовіт. К. : Довіра, 1998 431 с.
10. Словник української мови. К. : Наукова думка. 1970 – 1980.
11. Сологуб Н. М. Мовний портрет Яра Славутича. К. : Дніпро; Вінніпег : Українська Вільна Академія Наук, 1999. 152 с.

Джерело дослідження

Загребельний П. А. Роксолана : Роман. К. : Дніпро, 1988. 603 с.

References

1. Bilous M. P. Skladni prykmetnyky na poznachennia smakovykh yakosteï // Movoznavstvo. 1980. № 5. S. 78-79.
2. Hornitska-Parkhoniuk L. Avtorski epiteti zbirky «Soniachni klamety» P. Tychny v svitli estetychnoi kontseptsii I. Franka // Dyvoslovo. 1997. № 2. S. 26-28.
3. Iermolenko S.Ia. Narysy z ukrainskoi slovesnosti (Stylistyka ta kultura movy). K. : Dovira, 1999. 431 s.
4. Klymenko N. F. Kilkisno-otsinni skladni prykmetnyky v suchasniï ukrainskii movi // Ukrainska mova i literatura v shkoli. 1983. № 3. S. 38-42.
5. Novikova Ye. B. Skladni slova yak osoblyve yavysheche slovotvirnoi systemy suchasnoi ukrainskoi movy (na materialii skladnosufiksalnykh adiektiviv bez interfiksa) // Aktualni problemy filologii ta perekladoznavstva : zb. nauk. prats. Vyp 9. Khmelnytskyi : FOP Bidiuk Ye. I., 2015. S. 125-130.
6. Ruslana Kotsa skladni prykmetnyky z pershoiu osnovoiu blaho- v istorii ukrainskoi movy // Ukrainska mova. 2017. S. 51-66.
7. Rud O.M. Poetychne slovovzhyvannia skladnykh prykmetnykiv ta diieprykmetnykiv: Slovnyk. Sumy : SumDPU im. A. S. Makarenka, 2001. 270 s.
8. Rud O. M. Strukturno-semantychni modeli skladnykh prykmetnykiv z pershym komponentom na poznachennia kilkosti (na materialii ukrainskoi poezii XX stolittia) // Visnyk Sumskoho derzhavnoho universytetu: Zb. nauk. prats. Serii: Filolohichni nauky. Sumy : Vyd-vo SumDU, 2000. S. 82-94.
9. Slovnyk epitetiv ukrainskoi movy / S. P. Bybyk, S. Ya. Yermolenko, L. O. Pustovit / za red. L. O. Pustovit. K. : Dovira, 1998 431 s.
10. Slovnyk ukrainskoi movy. K. : Naukova dumka. 1970 – 1980.
11. Solohub N. M. Movnyi portret Yara Slavutycha. K. : Dnipro; Vinnipeg : Ukrainska Vilna Akademiia Nauk, 1999. 152 s.

<https://doi.org/10.31891/2415-7929-2022-24-17>

УДК 811

ГОРЯЧОК І. В.

Хмельницький національний університет

ЖАНР ЕСЕ У ТВОРЧОСТІ ЄЖИ СТЕМПОВСЬКОГО

У статті описано специфіку жанру есе/есею як такого, його активний розвиток, приналежність його до певного роду, визначено головні риси цього жанру. Вказано, що він містить авторські думки щодо певної проблеми, допускає синтез у змісті художніх, публіцистичних, філософських та наукових начал. Зауважено, що есе характеризується полемічністю. У роботі наведені праці дослідників щодо природи жанру. зауважено, що сьогодні існує багато тлумачень цього поняття.

З'ясовано особливості цього жанру у творчості відомого польського есеїста і літературного критика Єжи Стемповського. У польській есеїстиці перевага належала еміграційним письменникам, які досить часто використовували цей жанр у своїй творчості. Еміграція стає особливим місцем для творчості, де письменник вільний від усіх культурно-суспільних норм свого суспільства. Визначено основні соціальні та особисті причини появи та популярності жанру есе у творчості польського митця, зокрема акцентовано увагу на його тривалій співпраці з часописом "Культура".

Вказано на універсальність тематики збірки «Вибрані есе», у яку увійшли 22 твори. Суб'єктивність, яка притаманна жанрові есе, є головним аспектом есеїстики Є. Стемповського. Становище селянства, антична філософія, поточна політика, міжнародні відносини, нюанси літературознавства, пошуки суті й призначення мистецтва, моральна постава в часи негідности — все це провідні теми творчості есеїста. Творчість Єжи Стемповського, у якій описував Україну та українську історію в есе, представляв культуру українця польському читачеві.

Ключові слова: есе, есеїстика, польська література, Єжи Стемповський

HORYACHOK I.

Khmelnitskyi National University

THE ESSAY GENRE IN THE CREATIVITY OF JERZY STEMPOWSKI

The article describes the specifics of the essay genre as such his active development, his belonging to a certain genre and the main features of this genre. It is indicated that it contains the author's thoughts on a certain problems, allows synthesis in the content of artistic, journalistic, philosophical and scientific principles. It is noted that the essay is characterized by polemics. The works of researchers regarding the nature of the genre are given in the article. it is noted that today there are many interpretations of this term. The features of this genre have been clarified in the work of the famous Polish essayist and literary critic Jerzy Stempowski. In Polish essay writing, the preference belonged to emigre writers, who quite often used this genre in their works. Emigration becomes a special place for creativity, where the writer is free from all cultural and social norms of his society. The main social and personal reasons for the appearance and popularity of the essay genre in the works of the Polish artist are determined, in particular, attention is paid to his long-term cooperation with the magazine "Kultura".

The universality of the theme of the collection "Selected Essays", which includes 22 works, is indicated. The subjectivity inherent in a genre essay is the main aspect of E.Stempovsky's essay writing. The position of the peasantry, ancient philosophy, current politics, international relations, the nuances of literary studies, the search for the essence and purpose of art, the moral attitude in times of indignity — all these are the leading themes of the essayist's works. Jerzy Stempowski's work, in which he described Ukraine and Ukrainian history in an essay, presented Ukrainian culture to the Polish reader.

Key words: essay, essay writing, Polish literature, Jerzy Stempowski

Постановка проблеми у загальному вигляді

та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

II половина XX - початок XXI століття в літературі позначається активним розвитком жанру есе/есею, оскільки він давав можливість відкрито висловити особистісне переживання, вступити в дискусію і зруйнувати стереотипи, по-новому осмислити актуальні проблеми. Такий активний розвиток есеїстики в літературі та журналістиці спричинив і актуалізацію спроб осмислити це явище теоретично.

У колі окремого зацікавлення сучасного літературознавства перебуває есеїстична спадщина одного із найпотужніших авторів цього жанру Єжи Стемповського – відомого польського публіциста і громадського діяча, засновника і головного редактора культового часопису «Kultura», активного прихильника польсько-української співпраці.

Аналіз досліджень та публікацій

У роботі наведені праці дослідників щодо природи жанру есе, проте єдиного загальноприйнятого підходу до визначення цього явища досі немає. Одні науковці (Н. Іванова, Ю. Нестеренко, Ю. Осадча, Г. Швець), хоч і враховують соціокомунікативну складову, розглядають есей як переважно літературний жанр, інші дослідники (М. Балаклицький, В. Здоровега, В. Учонова, С. Шебеліст) вивчають есей лише в системі журналістських жанрів. При цьому не менш поширеними є й інші різновиди есею, наприклад філософські та культурологічні. Тому на сьогодні бракує теоретичних праць, у яких було б здійснено комплексний аналіз жанру есею з погляду його функціонування. Серед польських науковців постать Єжи Стемповського як одного із засновників сучасного польського есе досліджується у працях А. Ковальчика, А. Середницького, Л. Сірик.

Формулювання цілей статті

Мета статті – дослідити специфіку жанру есе/есею як такого, визначити його особливості у творчості відомого польського есеїста і літературного критика Єжи Стемповського. Зауважимо, що у нашому дослідженні ми будемо вживати терміни «есе» й «есеї» як синонімічні, оскільки так його означають у теоретичних розвідках.

Виклад основного матеріалу

Уважаємо за необхідне проаналізувати теоретико-літературознавчі розвідки, які коментують жанр есею. Есе (франц. – спроба) – це жанр, який лежить на стику художньої та публіцистичної (часом науково-популярної) творчості – у значенні «спроба», «підкреслено вільне тлумачення життєвих понять»). У такому ж дусі пояснював сутність свого твору і сам М. Монтень: «Я вільно викладаю свою думку про всі предмети, навіть ті, що виходять за межі розуміння і кругозору. Висловлюю її не задля того, аби дати поняття про речі, а для того, щоб дати поняття про мої переконання». Визначальні риси есе – це, як правило, незначний обсяг, конкретна тема, подана в підкреслено вільному, суб'єктивному її тлумаченні, вільна композиція, парадоксальна манера мислення і т. д. «Предмет есе, – пише М. Епштейн, – ...служить приводом для розгортання думки, яка, описуючи повне коло, повертається до самої себе, тобто до автора... «О» надає всьому жанрові певної необов'язковості й незавершеності – тут думки, за висловом Монтеня, рухаються «не в потилицю одна іншій», вони бачать одна іншу «краєм ока» ... Те, що «я» в есе завжди уникає визначеності й не подається прямо як предмет оповіді, відрізняє цей жанр від таких... також орієнтованих на саморозкриття жанрів, як автобіографія, щоденник, сповідь. Ці жанри мають суттєві відмінності: автобіографія розкриває «я» в аспекті минулого; щоденник – у процесі його становлення, в сучасності; сповідь – у напрямку майбутнього... Елементи всіх трьох жанрів можуть бути наявними і в есе, але своєрідність цього останнього полягає в тому, що «я» тут постає не як суцільна, безперервна цілком конкретизована в оповіді тема, а як обриви в оповіді: «я» настільки відрізняється від самого себе, що взагалі може виступати як «не я», як «будь-що на світі», його присутність виявляється «за кадром», у примхливій зміні точок зору, у раптових скачках від предмета до предмета. «Перша особа» тут інколи і взагалі відсутня: «я» не виступає як тема, подібна всім іншим, воно не може бути «схоплене» як ціле саме тому, що саме все охоплює і повертає до себе» [7]. На Заході есе сприймають як свого роду аристократичний жанр.

У західній літературі існував навіть специфічний «жанровий образ» есе, про який, зокрема згадує у своїй розвідці М. Балаклицький: «Для есе типовою є кабінетна форма опрацювання будь-яких загальних питань, кабінетна начитаність і філософське узагальнення, що зростає на цьому ґрунті. Ці ознаки жанру, здається, досить сталі і зберігаються у західній літературі до часів О'Генрі» [3, с. 38-39].

Важливо зауважити, що сьогодні існує багато тлумачень цього поняття. Зокрема, «Літературознавчий словник – довідник» за редакцією Р. Гром'яка під цим жанром розуміє «невеликий за обсягом прозовий твір, що має довільну композицію і висловлює індивідуальні думки та враження з конкретного приводу чи питання і не претендує на вичерпне і визначальне трактування теми. Характерні ознаки есе – логічність викладу, що наближає його певною мірою до наукової літератури, дбайливе ставлення до художньої форми. Як правило, есе виражає нове, суб'єктивне слово про щось і носить філософський, історико-біографічний, публіцистичний, літературно-критичний, науково-популярний чи чисто белетристичний характер. Стиль есе відрізняється образністю, афористичністю, використанням свіжих метафор, нових поетичних образів, свідомою настановою на розмовну інтонацію і лексику. Він здавна формувався у творах, в яких на перший план виступає особистість автора...» [6, с. 249].

За словами літературознавця І. Кошелівця, есе – це найвільніший щодо форми й засобів вислову жанр... Спроба щось з'ясувати вільною ходою думки, не турбуючись ані її послідовністю, ані систематичністю викладу. Саме ці прикмети й надають йому особливої виразності й безпосередності розмови автора з читачем, що й зробило цей жанр після Монтеня популярним у всіх літературах Заходу.

О. Галич специфіку есе бачить у тому, що цей жанр «лежить на стику художньої та публіцистичної (часом науково – популяризаторської) творчості» [4, с. 25]. Однак у науці побутує й інша думка. В. Є. Халізеєв відносить есе до «міжродових і позародових форм», тобто розглядає його не як епічний жанр, як форму структурування матеріалу (поряд з епосом, лірикою і драмою) [8, с. 316]. Для нього есеїстична форма – це «невимушено – вільне поєднання суми повідомлень про одиничні факти, опис реальності й (що особливо важливо) роздумів про них. Думки, що висловлюються в есеїстичній формі, як правило, не претендують на вичерпне трактування предмета... Есеїстика тяжіє до синкретизму, власне художні начала тут легко поєднуються з публіцистичними і філософськими» [8, с. 317]. У посібнику «Есе як художньо-публіцистичний жанр» М. Балаклицький визначає його жанротвірні ознаки. Дослідник наголошує, апелюючи до праць світового літературознавства, що це: «1) особистісний характер мотивації, сприйняття й висвітлення предмета зображення, що дозволяє побачити нове в знайомому; 2) особливий спосіб репрезентації предмета мовлення за допомогою асоціативно-емоційної структурної основи; 3) можливість виходу в загальнокультурний контекст фонових знань адресата; 4) невимушеність потоку мовлення – вільна асоціативна композиція; 5) підвищена модальність тексту як відбиття суб'єктивності ти чи інших авторських характеристик» [3, с. 28].

Жанровою ознакою есе, на думку вчених, є його невизначеність. «Але ця невизначеність зовсім не означає відсутності в есе якої-небудь специфіки... суть її – саме в динамічному чергуванні і парадоксальному суміщенні різних способів світосприйняття. Якщо якийсь з них образний чи понятійний, сюжетний чи аналітичний, сповідальний чи морально описувачий – почне різко переважати, то есе зразу розрушиться як жанр, перейде в одну зі своїх складових: белетричне повісткування чи філософські роздуми, в інтимний щоденник чи історичний нарис. Есе тримається як ціле саме енергією взаємних переходів, раптових переключень з образного ряду в понятійний, з відвернутого – в побутовий» [7].

Тому, можемо підкреслити, що есе містить авторські думки щодо певної проблеми; допускає синтез у змісті художніх, публіцистичних, філософських та наукових начал. Зауважимо, що він характеризується полемічністю. Історію жанру та його специфіку аналізує у своєму науковому дослідженні Г. Д. Швець. Виходячи із позицій Л. Чернець, І. Щербакової, Є. Плоткіної, Є. Зикової, М. Епштейна, В. Халізева, котрі досліджували твори-есе, вона пропонує розуміння цього жанру «як специфічної форми та помежів'я літератури та інших форм свідомості, у якій синкретично поєднуються начала епосу й лірики з нехудожніми і неестетичними елементами і суттю якої є суб'єктивація авторським «я» різноманітних явищ культури; цій вільній за композицією, асоціативній за логікою розвитку думки, неповній за характером висвітлення теми формі притаманні надзвичайна рухливість і мобільність, налаштованість на контакт з іншими жанрами, тому есе можна розглядати як гібридний жанр, структура і стиль якого підпорядковуються суб'єктивній авторській логіці» [9, с. 7]. Ця позиція щодо термінологічного визначення видається нам найбільш слушною і заслуговує на використання. Також ці теоретичні висновки будуть корисні для аналізу есеїстики Єжи Стемповського, що був одним з чільних авторів паризької „Культури”, співпрацював із часописом від перших випусків до дня смерті у 1969 р., брав активну участь у налагодженні контактів з українською еміграцією. За час цієї співпраці він опублікував понад сотню статей, найпопулярнішими серед яких були есе, де письменник розглядав актуальні питання з історії культури, літератури, мистецтва, політики, українсько-польських взаємин. Це був своєрідний щоденник роздумів, який редактор Єжи Гедройць публікував майже в кожному числі часопису впродовж п'ятнадцяти років.

Поставлена мета дослідження вимагає від нас окреслити ті обставини, які змусили Єжи Стемповського покинути батьківщину у першій половині ХХ століття, а також з'ясувати популярність жанру есе/есею у його творчості. Син публіциста Станіслава Стемповського у 1911 р. екстерном склав іспит на атестат зрілості в Немирові на Поділлі і вступив на історичний і медичний факультети Ягеллонського університету, пізніше продовжив навчання в Мюнхені, Женеві, Цюриху та Берні [1, с. 15].

У 1920 р. Єжи працював у Міністерстві закордонних справ. У тому ж році взяв участь в польсько-більшовицькій війні. У 1923–1926 р. був кореспондентом польського телеграфного агентства в Берліні. У 1926 р. працював чиновником в офісі президіуму міністрів, із 1929 р. – у Державному сільськогосподарському господарстві. Мав співпрацю з такими виданнями, як «Wiadomości», «Robotnik», та ін. У другій половині 30 років ХХ століття Стемповський брав активну участь в літературній та інтелектуального життя російської еміграції, зосередженої навколо клубу «Будиночок в Коломні». Після початку Другої світової війни він перейшов на угорський кордон і в 1940 р. добрався до Швейцарії, де провів все життя до смерті. Спочатку жив в Мурі, потім в Берні. Співпрацював з лондонською еміграційною газетою «Wiadomości» та з «RWE» в Мюнхені, де з 1961 р. почав видавати свої книги [2, с. 1].

Лауреат багаточисленних премій, в 1963 р. Є. Стемповський отримав премію ім. А. Годлевської в Цюриху, в 1964 р. – премію фонду ім. А. Южиковського в Нью-Йорку.

Завдяки Юзефу Чапському в 1946 р. він починає співпрацювати з Літературним інститутом. Із Єжи Гедройцем Стемповського пов'язують дружні стосунки, і незабаром він стає одним з найближчих співробітників, в тому числі членом журі літературної премії «Культури». Він систематично публікує в «Культурі» свої есе, рецензії, тексти присвячені повоєнній еміграції, польсько-німецьким та польсько-українським відносинам, коментує політичні події в Польщі. У 1954–1969 р. веде постійну рубрику «Записи неквапливого перехождо».

Стемповського та Гедройця об'єднав сильний опір сучасному націоналізму, ендецькій традиції розуміння Польщі як етнічної нації. Для них Польща – це не лише спільнота пам'яті та мови, але й культура, що походить із багатьох культурних джерел Центральної та Східної Європи. Вони розуміли польську культуру як сукупність нарад, а також релігійних та етнічних спільнот, які створили Річ Посполиту протягом сотень років. Заперечуючи націоналізм, Стемповський і Гедройць розуміли свій патріотичний обов'язок, оскільки, як поляки, вони відчували відповідальність за долю не лише своєї нації, а й усієї Європи. Із таким амбітним патріотичним, ненаціоналістичним баченням, Стемповський та Гедройць після Другої світової війни – після знищення Центральної Європи: нацистськими та сталінськими умовами – намагалися емігрувати незалежну польську культуру у вигнанні. Вони не прийняли радянську окупацію Польщі та поділ Європи. Тим не менш, антинаціоналістичний патріотизм зобов'язав їх після війни критично мислити щодо Гітлера та Сталінської Другої Польської Республіки, держави, яку як молоді чиновники на високих посадах створили. Гедройць та Стемповський підняли критичні питання щодо військових та політичних причин довоєнної польської держави. Орієнтуючись лише на зовнішні чинники, імперська агресія нацистської Німеччини та Радянської Росії їх інтелектуально не задовольняла. Вони боялися, що це закрие поляків у мученицькому

ставленні, з точки зору лише жертв, позбавить їх громадянської суб'єктивності та відірветься від принципових питань щодо напрямку оновлення польської політичної культури.

На їхню думку, одним із шляхів, що ведуть до відбудови демократичної Польщі та забезпечення довгострокового миру в післявоєнній Європі, було ведення діалогу із сусідами. Намагання знайти мову, щоб поговорити з ними про складні справи та про майбутнє, було запорукою роздуму над новим баченням мирного європейського порядку. Сьогодні легко писати та говорити про польсько-український діалог чи про партнерські відносини між поляками та Німеччиною. Після Другої світової війни – після Шоа, після німецьких злочинів проти поляків, після польсько-українського братовбивчого конфлікту, після вимушеного переселення сталіністів поляків, українців чи німців – тривалий час будь-яка «нормальна» політична розмова між центральноєвропейськими народами була важкою, будь то колективною або між окремими громадянами. У комуністичній пропаганді багато місця займала риторика про мир та міжнародну дружбу країн комуністичного табору, але діалог із сусідами був великим табу. Невирішені конфлікти між поляками та їхніми сусідами були для комуністів цинічною легітимністю радянської гегемонії над Європою, інструментом, що забезпечував рах *sovietica* на схід від Ельби [2, с. 9].

Створений Гедройцем у Римі в 1946 р. Літературний інститут у боротьбі проти комунізму не лише зосереджувався на тісних еміграційних відносинах з антикомуністичними колами в країні, але й, однаково, на діалозі поляків із сусідами. Як видно з опублікованого листа Гедройця до Олександра Боченського з 1946 р., редактор не хотів обмежувати свою політичну діяльність польською перспективою, а дивитися на країну з європейської точки зору. Його метою було налагодження нових зв'язків між поляками та Європою. Гедройць розумів, що лише глибока мирна трансформація всього континенту та союз європейських демократів дадуть полякам шанс на незалежність у перспективі. Створюючи Літературний інститут, Гедройць не лише побудував незалежний польський, але й європейський центр сучасної політичної думки. «Ми можемо відрізнятись тим, що я починаю все більше думати в європейському плані, а не про вузько польський чи центральноєвропейський, і що я маю амбіції створити гасла про нову революцію, антикапіталістичну та антикомуністичну революцію одночасно», – писав він Боченському 24 вересня 1946 року, перед видання першого номера «Культури» [1, с. 46].

У своїх німецьких нарисах Стемповський підкреслював, що Веймарська республіка не захищається західними демократіями, оскільки вони не можуть мислити довгостроково, визначаючи загальні європейські інтереси на принципах ліберальних, демократичних цінностей. Після Першої світової війни демократи в Європі не змогли ефективно діяти над історичними поділами, що дало шанс націоналістам. Також не вдалося побудувати соціально справедливі економічні системи в Європі, що зміцнювало комуністів і фашистів. Гедройць та Стемповський прагнули змусити європейців вчитися на поганому досвіді міжвоєнного періоду, який призвів до катастрофи. Ось чому після 1945 року вони настільки гостро зацікавились думкою європейців про майбутнє континенту та про побудову нового мирного політичного порядку. Німецькі нариси є вираженням цих спільних політичних амбіцій Гедройця та Стемповського [1, с. 6].

Творчість Ежи Стемповського, у якій описував Україну та українську історію в есе, представляв культуру українця польському читачеві. Є. Стемповського вважають одним із найвидатніших есеїстів ХХ століття у польській літературі поряд з Т. Боем-Желінським. У польській есеїстиці перевага належала еміграційним письменникам, які досить часто використовували цей жанр у своїй творчості. Еміграція стає особливим місцем для творчості, де письменник вільний від усіх культурно-суспільних норм свого суспільства й може подивитись на ситуацію з іншої перспективи. На еміграції збереглась неперервність розвитку польського есе, яке друкувалося в польській еміграційній періодиці та знаходило своє місце в листуванні між культурними діячами. Свідченням цьому є також і листування Є. Стемповського, оскільки його листи – це справжні есе, які спрямовані не лише до адресата, але загалом, до ширшої аудиторії й носять дидактичний характер.

Є. Стемповський свою творчість окреслив терміном “марнування паперу” (“*czernienie papieru*”), скромно оцінюючи свій талант. Насправді ж есеїст ставив високі вимоги до творчості. Так, особливу увагу письменник, перші проби пера якого припадають на 1929-1939 роки, приділяв стилеві есе та мові, вважаючи це головною особливістю твору та основним засобом правильного порозуміння з читачем. Суб'єктивність, яка притаманна жанрові есе, є головним аспектом есеїстики Є. Стемповського. Саме тут письменник розкрив свій талант і літературного критика, і предвісника майбутнього (образ Кассандри – один із улюблених образів автора). Основою життя для Є. Стемповського була мудрість класиків, на яких він завжди спирався у своїх судженнях, що яскраво простежується у його творах на гуманістичну тематику. Це впливало також на стиль письменника, який характеризується особливою манерою есеїста робити певні відступи, які пояснюють історичні моменти, або стосуються якогось одного факту, що суттєво може доповнити, розкрити вибрану тему.

Джерелом творення для Є. Стемповського є подорож. Подорож не лише дає матеріал для створення есе, але, насамперед, стає основою для осмислення буття людини, огляду діяння історії, яка неперервно переходить із вчора у сьогодні, а із сьогодні в завтра. І той, хто не знає, що було вчора, на думку Є. Стемповського, не зрозуміє, що буде діятися в майбутньому. Подорожі, які здійснює письменник, це подорожі пошуку себе, своєї традиції, європейської культури. Перспектива мандрівки розкривала не лише багатство

Іншого, інших культур, але й давала можливість розкрити власне я та побачити нові аспекти Іншого.

Український читач має змогу познайомитися з творчістю Єжи Стемповського завдяки книжці «Вибрані есе», що вийшла друком у чернівцькому «Видавництві 21» 2017 року. Перекладач (і упорядник) Віктор Дмитрук обрав для видання репрезентативну добірку з 22 текстів, що панорамно представляють творчість есеїста. Знаходимо тут думки Стемповського про природу творчого процесу («Про плямлення паперу»), його критичні нариси про літературу, музику й театр («Межі літератури», «Клопоти музичного рецензента», «Повноваження рецензента», «Граничні пункти мистецтва у натуралістів»), вдумливий аналіз політичних подій тогочасної доби (Пан Йов'яльський і його нащадки, «Читаючи Фукідіда»), суспільно-політичних проблем у широкому контексті («Картинки з часів аграрної кризи»), спогади-роздуми про Варшаву початку минулого століття («Діти Варшави на початку ХХ століття», «Вороняча й Сінна»), а також універсальні (й частково автобіографічні) тексти, що їх без застережень можна назвати шедеврами — «Rubis d'Orient», «Есе для Касандри», «Бібліотека контрабандистів».

Вражає універсалізм тематики, що цікавить Єжи Стемповського. Становище селянства, антична філософія, поточна політика, міжнародні відносини, нюанси літературознавства, пошуки суті й призначення мистецтва, моральна постава в часи негідности — все це провідні теми творчості есеїста. І часто — завдяки тій-таки парадоксальності — вони не розділені на окремі рубрики, а злиті в плинну й динамічну структуру одного тексту. В есеї «Читаючи Фукідіда» автор аналізує промову Перікла, виводячи з неї висновки для сучасної йому доби. Природа тиранії, зв'язок імперій з сателітами й васалами, зрада як типова дія і знищення як акт запобігання зраді — Стемповський просто читає Фукідіда, а ми читаємо разом з ним, разом із цим прискіпливим і уважним читачем. І тут починаються чари: Стемповському не потрібно згадувати про актуальну для його доби політичну ситуацію, про біполярний світ і загарбану російським шовінізмом Східну Європу. Ми з ним читаємо Фукідіда разом — а всі ці висновки напрошуються самі собою, без жодної формальної підказки від автора. Наша насолода — це розкіш відкриття, адже все так актуально, нічого не змінилося з часів Перікла! Хист есеїста в цьому й полягає: зробити читачеві приємність, підвівши його до якогось висновку, але сам висновок не пишучи, бо це було б банально. Розгадуючи цю — на позір — головоломку, читає вдоволено прицмокує, ніби це він сам так чітко проаналізував писання Фукідіда. Зазначимо, що читання цього есею Стемповського й нині наводить на ті ж роздуми, що їх автор заклав пів століття тому. Здається, стільки всього змінилося, залізна завіса впала, але природа тиранії й хижий оскал імперії сьогодні ті самі, а логіка поневолювачів незмінна.

Ерудиція Стемповського відкриває широкі горизонти, а його скромність дозволяє плодами цієї ерудованості причаститися й читачеві, отримуючи справжню інтелектуальну й естетичну насолоду. Радісно, що завдяки перекладу Віктора Дмитрука й український читач може тепер разом із Єжи Стемповським міркувати, аналізувати й відкривати. Утім, аж до виходу збірки «Вибрані есе» Стемповський був знаний в Україні як постать і діяч, але як письменник і мислитель — фактично не читаний. Завдяки цій книжці певним чином восторжествувала й справедливість, адже Павел Гостовець — Єжи Стемповський своєю послідовною проукраїнською позицією, залюбленістю в українську культуру заслужив, щоб його читали українською мовою і в рідній йому «долині Дністра».

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Отже, у підсумку нашої розвідки зазначимо, що звернення до жанру есею, по-перше, було даниною традиції, оскільки твори такого плану були відомі в історії світової літератури; по-друге, поживлення інтересу до такої прози було викликане об'єктивними обставинами — перебуванням поза межами Батьківщини, по-третє, епос із виразним особистісним началом давав можливість письменникам еміграції вільно висловлювати свою думку щодо культури батьківщини і в такий спосіб долати психологічну колізію — розрив із рідним краєм.

Есе/есеї — специфічний прозовий жанр, який має ознаки і наукової, і публіцистичної, і художньої літератури. Для нього характерним є вільна композиція, полемічність, що ґрунтується на аргументованості, діалогічності. Мова творів — маргінальна. Вона поєднує у собі і наукове, й образне сприйняття проблеми.

У творчості Єжи Стемповського провідне місце займає жанр есе, на появу якого впливали обставини із особистого життя автора, його громадянська проукраїнська позиція та філософське світосприйняття. Наше дослідження не є вичерпними щодо теорії есею, і щодо специфіки цього жанру у доробку Є. Стемповського. Варто у майбутньому вдатися до аналізу творів автора з метою оцінки культурологічних, філософських, соціальних та інших поставлених ним проблем.

Література

1. Kowalczyk A. St. «Giedroyc i «Kultura», Wrocław 1999, s. 65.
2. Odpowiedzialność za Europę. Jerzy Stempowski i Jerzy Giedroyc a Niemcy. URL: <https://forumdialogu.eu/2019/01/29/odpowiedzialnosc-za-europe-jerzy-stempowski-i-jerzy-giedroyc-a-niemcy/>
3. Балаклицький М. А. Есе як художньо-публіцистичний жанр. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2007. 74 с.

4. Галич О. Роди та жанри літератури. Довідник для вчителя Рівне, 1994. 62 с.
5. Зелінська Н. В. Поетика наукового тексту: українська наукова публіцистика XIX – початку XX ст.: автореферат дис...доктора філол. н. : 10.01.08 К., 2004. 36 с.
6. Левчук Т. Модифікації жанру есе в аспекті інтермедіальності Літературознавчий словник-довідник [за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка]. К. : ВЦ «Академія», 1997. 752 с.
7. Торговець Ю. І. Особливості генезису жанру есе [Електронний ресурс] Режим доступу:http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/4084/1/Y_Torgovets_SPH_2_GL.pdf
8. Хализев В. Е. Теория литературы М. : Высшая школа, 1999. 398 с.
9. Швець Г. Д. Есеїстика Василя Барки: жанрова специфіка та проблематика: автореферат дис. канд. філол. н.: 10.01.01 К., 2006. 19 с.

References

1. Kowalczyk A. St. "Giedroyc i "Kultura", Wrocław 1999, p. 65.
2. Responsibility for Europe. Jerzy Stempowski and Jerzy Giedroyc in Niemcy. URL: <https://forumdialogu.eu/2019/01/29/odpowiedzialnosc-za-europe-jerzy-stempowski-i-jerzy-giedroyc-a-niemcy/>
3. Balaklytskyi M.A. Essay as an artistic and journalistic genre. Kh.: V.N. Karazin KhNU, 2007. 74 p.
4. Halych O. Kinds and genres of literature. Handbook for a teacher, Rivne, 1994. 62 p.
5. Zelinska N. V. Poetics of scientific text: Ukrainian scientific journalism of the 19th and early 20th centuries: author's abstract of the doctoral dissertation. N. : 10.01.08 К., 2004. 36 p.
6. Levchuk T. Modifications of the essay genre in the aspect of intermediality Literary scholar reference dictionary [ed. R. T. Gromyaka, Yu. I. Kovaliva, V. I. Teremka]. K.: VC "Akademiya", 1997. 752 p.
7. Yu. I. Torgovets Peculiarities of the genesis of the essay genre [Electronic resource] Access mode: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/4084/1/Y_Torgovets_SPH_2_GL.pdf
8. Khalizev V. E. Literary Theory M.: Vysshaya shkola, 1999. 398 p.
9. Shvets G. D. Essay writing of Vasyl Barka: genre specifics and issues: abstract of the dissertation. Ph.D. philol. n.: 10.01.01 К., 2006. 19 p.

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

За зміст повідомлень редакція відповідальності не несе

Підп. до друку 30.06.2022. Ум. друк. арк. – 6,75. Обл.-вид. арк. – 6,05.
Формат 30×42/4, папір офсетний. Друк різнографією.
Наклад 100, зам. № 105/22

Тиражування здійснено з оригінал-макета редакційно-видавничим відділом
Хмельницького національного університету.
29016, м. Хмельницький, вул. Інститутська, 7/1, тел. (0382) 77-33-63.
Свідоцтво про внесення в Державний реєстр, серія ДК № 4489 від 18.02.2013 р.